

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології

Кафедра української мови

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІМЕННИ Й ДІЄСЛІВНІ МОРФОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ
МОВІ В НАУКОВІЙ ГРАМАТИЦІ ТА ШКІЛЬНОМУ КУРСІ
МОРФОЛОГІЇ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Українська мова і література»

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація 014.01 Українська мова і література

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
від 29 серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Іменні й дієслівні морфологічні категорії в українській мові в науковій граматиці та шкільному курсі морфології»
Викладач	Барчук Володимир Михайлович
Контактний телефон викладача	+380342 596008
Е-mail викладача	volodymyr.barchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі та з розрахунком відповідного часу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс „Іменні і дієслівні морфологічні категорії в українській мові в науковій граматиці та шкільному курсі морфології” покликаний дати студентам, що навчаються за напрямом „Середня освіта”, порівняльний аналіз ключових тем морфології української мови з погляду наукової граматики та шкільного курсу морфології. Тематика та обсяг курсу забезпечить знання і розуміння базових морфологічних категорій ключових морфологічних класів – дієслова та імені, що сприятиме належному рівню викладання морфології української мови в школі; знання, отримані під час вивчення курсу, допоможуть забезпечити глибоке і всебічне висвітлення програмового матеріалу вчителем-словесником на уроках української мови</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни – дати знання про базові іменні та дієслівні категорії, обґрунтувати науковий та навчально-методичний підходи до інтерпретації іменних та дієслівних категорій.</p> <ul style="list-style-type: none"> - засвоїти основні морфологічні терміни і поняття, зокрема з погляду граматичної категоріології; - диференціювати ключові іменні і дієслівні категорії з наукового та навчально-методичного аспектів; - сформувані вміння обґрунтувати та пояснити особливості іменних та дієслівних категорій; - формувати навички та вміння пояснити проблемні аспекти трактування граматичних одиниць; - забезпечити володіння термінологічним апаратом сучасної граматики. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	

Інтегральна компетентність.

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики та літературного краєзнавства) у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності:

2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

13. Здатність проведення дослідження на належному рівні.

Фахові компетентності:

1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови.

7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

Програмні результати навчання:

2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

8. Знати й розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, що вивчаються, і вміти застосовувати ці знання у професійній діяльності.

12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

15. Здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний аналіз текстів різних стилів і жанрів.

17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних завдань і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год.
практичні заняття	18 год.
самостійна робота	60 год.

Ознаки

навчальної дисципліни				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
п'ятий	014 Середня освіта	третій	вибірковий	
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		кількість годин		
		лекції	заняття	сам.роб.
Тема 1. Принципи лінгвістичного дослідження категорійної системи граматики. Ознаки та властивості категорій.		2	2	10
Тема 2. Іменник. Іменні категорії: відмінок, рід, число, їхня граматична сутність.		2	2	10
Тема 3. Порівняльна характеристика відмінка, роду та числа у науковій та шкільній граматиках.		2	2	10
Тема 4. Дієслово та його категорійна система. Диференційні дієслівні категорії.		2	4	10
Тема 5. Категорія темпоральності, її зміст та структура. Категорії виду та особи.		2	4	10
Тема 6. Порівняльна характеристика дієслівних категорій в науковій та шкільній граматиках. Використання сучасних граматичних концепцій дієслова у шкільному курсі морфології.		2	4	10
Загальна кількість годин		12	18	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. Залікова оцінка визначена результатами роботи на практичних заняттях (максимум 80 балів, в т.ч. контрольна робота 40 балів). Самостійна робота 20 балів. Загальна максимальна кількість балів залікової оцінки становить 100 балів, мінімальна позитивна оцінка 50 балів.			
Вимоги до письмових робіт	Письмова контрольна робота складається з трьох питань теоретико-практичного характеру: терміни написання роботи – 5 практичне заняття, залікової роботи – 9 практичне заняття.			
Практичні заняття	Опрацювання програмових питань зі всіх тем курсу. Форма: усне повідомлення, дискусія, аналіз першоджерел, виконання практичних завдань.			
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік.			

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Письмові роботи виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника», та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. Форму письмового виконання роботи втілено на практичних, індивідуальних заняттях, під час написання контрольної, самостійної роботи чи виконання індивідуального завдання.

Академічна доброчесність. У «Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» встановлені загальні морально-етичні принципи та правила поведінки, яких мають дотримуватися всі учасники навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримувати принципу академічної доброчесності та у всій своїй навчальній та викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно, доброчесно. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

За дотриманням членами університетської громади морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає «Комісія з питань етики та академічної доброчесності» при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі. <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

Відвідування занять. Урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>. У разі пропуску занять здобувачі освіти повинні відпрацювати їх індивідуально в письмовій чи усній формі, щоб виконати всі завдання вхідного, поточного, підсумкового контролю.

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника». <https://nmv.pnu.edu.ua/нормативні-документи/polozhenja/>

Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін.

8. Рекомендована література

Барчук В. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис: монографія. – Івано-Франківськ: Сімик, 2011. – 416 с.

Барчук В. Граматична категорія темпоральності: семантико-структурний аспект / В.Барчук // Мовознавство. – 2011. – №6. – С. 64-76.

Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : підручник / О.К.Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.

Бондар О. І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові: Система засобів вираження : наукова монографія / О. І. Бондар ; Одеський державний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса : Астропринт, 1996. – 192 с.

Вихованець І. Р. Принципи категорійної граматики української мови / І. Р. Вихованець // Мовознавство : III Міжнародний конгрес українців. – Х., 1996. – С. 177–181.

Вихованець І. Р. Теоретичні засади категорійної граматики української мови / І. Р. Вихованець // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського : зб. наук. праць. Серія : Філологія. – Вінниця : ВДПУ, 2000. – Вип. 2. – С. 3–6..

Вітгенштайн Л. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження / Людвіг Вітгенштайн. – К. : Основи, 1996. – 311 с.

Городенська К. Дієслово. Прислівник / К. Городенська // Теоретична морфологія

- української мови / І. Вихованець, К. Городенська / за ред. І. Вихованця. – К. : Пульсари, 2004. – С. 217–327.
- Жовтобрюх М. А. Українська літературна мова / М. А. Жовтобрюх. – К. : Наукова думка, 1984. – 255 с.
- Загнітко А. П. Рівнева структура речення і граматичні категорії / А. П. Загнітко // Мовознавство : III Міжнародний конгрес українців. – Х., 1996. – С. 189–192.
- Загнітко А. П. Основи еволюції граматичних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1991. – № 5. – С. 7–14.
- Загнітко А. П. Аналітизм у системі дієслівних категорій / А. П. Загнітко // Мовознавство. – 1993. – № 1. – С. 25–32.
- Загнітко А. П. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ „ВКФ „БАО”, 2011. – 992 с.
- Калько М. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові / М. Калько. – Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
- Ковалик І. І. Граматичні категорії в сучасній українській мові та методи їх вивчення / І. І. Ковалик // Українське мовознавство. – 1973. – Вип. 1. – С. 22–27.
- Ковалик І. І. Про лінгвальні категорії, їх властивості і види / І. І. Ковалик // Мовознавство. – 1980. – № 5. – С. 10–13.
- Коць Л. М. Дієприслівник у сучасній українській літературній мові / Л. М. Коць. – К., 1964. – 164 с.
- Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій / М. В. Мірченко. – Луцьк : Вежа, 2001. – 340 с.
- Русанівський В. М. Формування граматичних категорій дієслова / В. М. Русанівський // Історія української мови. Морфологія. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 274–309.
- Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : навч. посібник / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища школа, 1994. – 670 с.
- Слободинська Т. С. Таксис в українській мові: універсальні характеристики та специфічні риси / Т. С. Слободинська. – Вінниця : ПП Балюк І. Б., 2011. – 404 с.
- Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові / С. О. Соколова. – К. : Наукова думка, 2003. – 283 с.
- Сучасна українська літературна мова/ За заг. ред. І.К.Білодіда. – К.: Наукова думка, 1969, 1972.
- Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1969. – 583 с.
- Сучасна українська літературна мова / кер. авт. колективу А. П. Медушевський. – К. : Вища школа, 1975. – 398 с.
- Сучасна українська літературна мова / [Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1994. – 414 с.
- Сучасна українська літературна мова / [Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М.] ; за ред. А. П. Грищенка. – [2-ге вид., перероблене і доп.]. – К. : Вища школа, 1997. – 493 с.
- Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ. – [2-ге вид., перероблене і доп.]. – К. : Вища школа, 2000. – 430 с.
- Сучасна українська мова / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
- Сучасна українська мова / [Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. та ін.] ; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Ли-бідь, 1997. – 400 с.
- Електронні версії підручників з української мови. <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/>

